

Schilshade van edelherten aan de groveden

[451.2]

P. H. PELS RIJCKEN

EEN WEERWOORD

In de eerste uitgave van ons tijdschrift in zijn nieuwe vorm, het nummer van september 1965, zijn onder het hoofd „Bosbescherming” van de hand van J. van Soest en C. J. Stefels enige opmerkingen verschenen als reactie op mijn artikel met het in de titel genoemde onderwerp in het februari-nummer. Dit is op zichzelf een verheugend feit, het geeft voldoening wanneer men weet dat datgene wat men publiceert ook inderdaad wordt gelezen. De inhoud van de opmerkingen van van Soest en Stefels hebben mij echter aanleiding gegeven de redactie te verzoeken een weerwoord op te nemen, in de overtuiging verkerend dat het van belang is nogmaals de aandacht voor dit onderwerp op te roepen.

Schrijvers zijn het niet eens met de stelling dat het edelhert in de vrije wildbaan van groot belang is voor de recreatie. Zij stellen dat het schuwe hert ieder contact met de normale recreant mijdt en dat deze dan ook zelden herten ziet.

Het is geloof ik goed hier even nader op in te gaan. Immers, het vraagstuk recreatie en openstelling van terreinen voor het publiek gaat steeds belangrijker worden. Willen wij herten in de vrije wildbaan in Nederland blijven behouden, dan zullen herten en recreanten in het zelfde gebied moeten kunnen verblijven en hun rust kunnen vinden. Nu is het zowel voor de recreanten als voor de herten van het grootste belang dat er zich een voldoende aantal, kleine rustgebieden in het roodwildgebied bevinden. Het klinkt misschien paradoxaal maar hoe meer de hertenpopulatie verdeeld is over het gehele roodwildgebied in kleine roedels, hoe meer trek er zal plaats vinden. Ook in zuiver natuurlijke staat leven de herten niet in grote „kudden” bijeen, dit komt alleen voor in noodsituaties. Het is daarom een verheugend verschijnsel dat de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten er toe is overgegaan in het Nationale Park „Veluwezoom” enige kleine rustgebieden in te richten. Niettemin zal een hert een vrij zeldzame verschijning blijven, maar is het ook niet juist die zeldzaamheid die zo'n grote aantrekkelijkheid heeft voor de wandelaar?

Dat volgens de zagerijen de schilplekken van geen belang zijn, betekent volgens van Soest en Stefels nog weinig, daar het aangeboden hout reeds tevoren is geklassificeerd als zaaghout, hetgeen het voldoen aan bepaalde kwaliteitseisen impliceert. Nu is het hierbij interessant te weten wat deze kwaliteitseisen dan wel zijn. Prof. Wagenknecht geeft hierover in zijn artikel in het Archiv für Forstwesen (1) concrete gegevens. De diameter op borsthoogte waar volgens prof. Wagenknecht naar wordt gestreefd voor zaaghout is 42 cm. Het „voorschrift betreffende de kwaliteits- en leveringsbepalingen voor zaaghout” van 1.11.1964, schrijft voor dat een plank van beide lengtezijden af gerekend een strook van 10 cm zonder gebreken en zonder noesten moet hebben. De voor zaaghout in aanmerking komende stammen hebben de schilwond over het algemeen overweld wanneer ze op de plaats van de wond een diameter hebben van 15 cm. Daarna vormt de boom weer geheel

normale jaarringen. Bomen die in hun jeugd geschild zijn kunnen dus zonder bezwaar als zaaghout worden gebruikt, wanneer ze een diameter op borsthoogte hebben bereikt van 40 cm, aangenomen dat ze ook aan de andere eisen die aan zaaghout worden gesteld kunnen voldoen. Hier komt nog bij, dat wanneer bij mijnhout de schilbeschadiging veelal reeds niet meer te zien is (3), het wel erg moeilijk wordt van te voren reeds het geschilde

Foto 1 (Th. Mutter)
Ongeveer 24-jarige grovedennen opstand in de Hindekamp (Ede); sporen van ernstige schilshade ter plaatse nog duidelijk zichtbaar.

hout als zaaghout uit te sluiten. Het „scheiden van het kaf van het koren” zal dus niet van te voren reeds geschieden, zoals schrijvers suggereren.

Ernstige bezwaren heb ik tegen de onderschriften en verklaringen van de bij het artikel van van Soest en Stefels gepubliceerde foto's. Het schillen van de herten zou volgens schrijvers de oorzaak moeten zijn van de kromme stamvormen en het hierdoor in waarde verminderen van de opstanden.

Prof. Wagenknecht gaat in zijn eerder genoemde artikel (1) vrij diep in op stamvormingen die kunnen ontstaan tengevolge van het rondom schillen van de bomen. Hij beschrijft het beeld dat ontstaat wanneer één of meer zijtakken de leiding overnemen en met een meer of minder sterke kromming naar boven groeien. Een dergelijk beeld kan men overal aantreffen bij grovedennen waarbij de top om de een of andere reden verloren is gegaan. Komen dergelijke, rondom geschilde bomen in een opstand veelvuldig voor en gaan zij de opstand als geheel beïnvloeden, dan ontstaat, aldus prof. Wagenknecht, het beeld van een slechte herkomst. De krommingen in de geschilde stammen beperken zich echter tot het onderste stamdeel, terwijl bij slechte herkomsten de totale spil gekromd is, zodat onderscheid mogelijk is.

Soms, zegt deze schrijver voorts, kunnen ook na normale overwallingen van schilplekken die niet de gehele stam omvatten, krommingen optreden boven de schilplek. Deze verdwijnen echter weer bij het ouder worden van de stam.

Op het Itbon is in 1962 een vormbeschrijving gemaakt van de levende bomen in een opstand in de Imbosch, waarin de diameters van de bomen op borsthoogte varieerden van 4,5—17,5 cm, gemiddeld $\pm 8,5$ cm. Het betreft hier een niet gepubliceerd onderzoek van dr J. Luitjes. In een tweetal proefvlaktes, tesamen groot 0,04 ha, werden van alle bomen, gescheiden in levende en dode bomen, de diameters bepaald. Totaal aanwezig waren 253 bomen (stamtal/ha 6325); 40% van de bomen was dood.

Van de levende bomen in de proefvlaktes is door twee personen de vorm gewaardeerd (klassen: goed, matig en slecht) van de onderste 2 meter van de boom en eveneens van de resterende lengte. De resultaten zijn weergegeven in onderstaande tabel.

aantal wonden	goede vorm	matige vorm	slechte vorm	
0	27	36	30	boven 2 meter
	32	38	23	onder 2 meter
1	7	17	15	boven 2 meter
	6	21	12	onder 2 meter
2	1	6	8	boven 2 meter
		4	9	onder 2 meter
3			1	boven 2 meter
			1	onder 2 meter

Foto 2 (Th. Mutter)
Individuele boom in de Imbosch; schilplek nog duidelijk zichtbaar (zie hand).

Foto 3. Boswachterij Renkumse heide, vak 1 g; \pm 25 j. groveden.
Buiten het roodwildgebied, doch niettemin kromme stamvormen.

Uit deze gegevens mag het volgende worden geconcludeerd:

- a. Het stamtal in deze opstand is veel te hoog. De leeftijd is niet bekend, maar gezien de diameter op borsthoogte en het aantal dode bomen mag men aannemen dat het stamtal 40 à 50% te hoog is.
- b. De bomen met 0 wonden vertonen voor \pm 30% een goede vorm en voor de rest een matige of slechte vorm.
- c. De stamvorm wordt slechter bij een toenemend aantal wonden.
- d. Er bestaat weinig verschil tussen de stamvorm onder en boven de 2 meter hoogte, noch bij 0 wonden, noch bij 1 of 2 wonden.

De foto's van van Soest en Stefels, vermoedelijk genomen in de allerslechtste delen van de Imbosch, tonen gedeeltelijk „bossen" die geschild zouden moeten zijn in de tijd dat er, zoals schrijvers zelf vermelden, zo komisch weinig herten waren (foto 5 en 1). Foto 3 toont inderdaad een waardelose opstand, met bomen waarbij duidelijk te zien is dat bodem en beheer hier meer moeilijkheden gegeven hebben dan de herten. Foto 4 toont

een beeld zoals dat aan vele bosbeheerders bekend zal zijn. Helaas is in Nederland kromme groei van grovedenners geen ongewoon verschijnsel, ook niet in streken waar geen herten voorkomen.

De foto's die ik hierbij heb doen plaatsen geven naar mijn mening een wat reëler beeld. Foto 1 toont een opstand in het bosbezit van de gemeente Ede waarvan de sporen van ernstige schilshade ter plaatse nog goed zijn te zien; de overwalling van de wonden is nu bijna voltooid. De bomen zijn hier, zoals de foto toont, recht. Foto 2 laat een afzonderlijke boom in de Imbosch zien. De schilwond is nog duidelijk zichtbaar, de stam is niettemin recht. Foto 3 is genomen buiten het roodwildgebied op de Renkumse heide.

De heide heb ik volgens schrijvers over één van geschoren met een mes om niet als resultaat van de classificatie van het biotoop „voor roodwild ongeschikt” te verkrijgen. Van Soest en Stefels vergeten blijkbaar dat in de wintermaanden een weide weinig produceert en de voedingswaarde van het gras steeds kleiner wordt. In de maand september bevatten de onderzochte magen (2) 52,8 volume procenten grassen en 28,8 volume procenten heide. Ik heb in mijn artikel gesteld: percentage weide is zeer klein, percentage heide is groot, zeker 20%. Ik had ook mogen stellen: percentage heide en grassen is groot. Hoe verder de winter vordert, des te groter wordt het volume-percentage heide in de magen. Bestond ons roodwild gebied uit 20% weide en geen heide, dan zou het er zeker niet beter voorstaan voor onze herten, daar in de nawinter op de weide weinig eetbaars meer voorkomt.

Wat de kritiek op de door mij geraadpleegde literatuur betreft, geloof ik dat het een te eenzijdige wijze van benaderen is om alleen literatuur te gebruiken wanneer deze past bij eigen ideeën.

Volledig kan ik tenslotte onderschrijven dat bij dit alles ergernissen in het leven zijn geroepen. Daarom juist moeten we waken voor uitspraken die slechts een vermoeden uitdrukken en waarvan de wens de vader van de gedachte is.

Literatuur

1. Wagenknecht, Prof. dr habil. E. — Die Auswirkungen von Rotwildschäde an Einzelstämmen der Kiefern (*Pinus silvestris*). Archiv für Forstwesen 14 (7) 1965 (769—798).
2. Eygenraam, J. A. — Over het beheer van de edelhertenbevolking in Nederland. Ned. Bosbouw T. 32 (1) 1960 (1—20).
3. Pels Rijcken, P. H. — Schilshade van edelherten aan de groveden. Ned. Bosbouw T. 37 (2) 1965 (30—65).